

Kanttekeningen bij de RJ- en IASB-voorschriften inzake de waardering van ‘zekere’ latente belastingvorderingen

Peter Epe en Henk Langendijk

SAMENVATTING De verwerking van winstbelasting in de (bedrijfseconomische, ook wel genoemd: vennootschappelijke of commerciële) jaarrekening is een technisch lastig en gecompliceerd vraagstuk. Belangrijk probleempunt bij deze verwerking is de waardering van de door de Raad voor de Jaarverslaggeving (RJ) genoemde balanspost Latente belastingvorderingen. De International Accounting Standards Board (IASB) noemt deze balanspost Deferred tax assets. Wij willen in dit artikel stilstaan bij de waardering van deze post door na te gaan in hoeverre deze latente belastingvorderingen met zekerheid (dat wil zeggen zonder dat toekomstige fiscale winst nodig is) zullen worden verrekend. Ons inziens komen in de huidige RJ- en IASB-voorschriften de situaties, waarin latente belastingvorderingen met zekerheid zullen worden verrekend, in onvoldoende mate tot uiting. De voorschriften van de RJ en de IASB zijn ons inziens te veel gebaseerd op situaties van onzekerheid. Voor zover de voorschriften van de RJ en de IASB betrekking hebben op zekere situaties, dekken de voorschriften ons inziens de lading niet volledig, met als gevolg dat zij voor de praktijk van de jaarverslaggeving onvoldoende houvast bieden voor de waardering van latente belastingvorderingen. Wij bepleiten dan ook de geldende RJ- en IASB-voorschriften ter zake aan te passen.

RELEVANTIE VOOR DE PRAKTIJK De herkenbaarheid van zekere latente belastingvorderingen is van essentieel belang. Deze dienen immers volledig in de balans te worden opgenomen. Wordt de zekere verrekening niet herkend – hetgeen bij de huidige RJ- en IASB-voorschriften ons inziens heel goed mogelijk is –, wordt de waardering van de desbetreffende latente belastingvorderingen gekoppeld aan de verwachte toekomstige fiscale winst van de onderneming, met als mogelijk gevolg dat deze slechts gedeeltelijk of in het geheel niet in de balans worden opgenomen. Dit leidt enerzijds tot een te lage weergave van het eigen vermogen en anderzijds tot het toerekenen van (belasting)baten aan boekjaren waarin zij niet thuishoren.

1 Inleiding

Ten aanzien van de waardering van de post Latente belastingvorderingen zijn in de Richtlijnen voor de jaarverslaggeving (RL) van de RJ (RL 272 Belastingen naar de winst) en de International Accounting Standards (IAS) van de IASB (IAS 12 Income Taxes) onder meer de volgende (algemene) voorschriften opgenomen:

Voor (alle) verrekenbare tijdelijke verschillen (tussen de bedrijfseconomische boekwaarde en de fiscale boekwaarde van activa en/of vreemd vermogen) dient een latente belastingvordering / deferred tax asset te worden gevormd tot het bedrag waarvan het waarschijnlijk is dat er fiscale winst beschikbaar zal zijn voor de verrekening (RL 272.306, stellige uitspraak / IAS 12.24).

Voor beschikbare voorwaartse verliescompensatie en nog niet gebruikte fiscale verrekeningsmogelijkheden dient een latente belastingvordering / deferred tax asset te worden opgenomen voor zover het waarschijnlijk is dat er toekomstige fiscale winst beschikbaar zal zijn waarmee verliezen kunnen worden gecompenseerd en verrekeningsmogelijkheden kunnen worden benut (RL 272.311, stellige uitspraak / IAS 12.34).

Zoals uit deze voorschriften blijkt, stellen de RJ en de IASB de waardering van latente belastingvorderingen in eerste instantie afhankelijk van de door de ondernemingsleiding geschatte waarschijnlijkheid van het beschikbaar komen van toekomstige fiscale winst. Dit door de RJ en de IASB geformuleerde ‘waarschijnlijkheidscriterium’ van het beschikbaar komen van fiscale winsten slaat op een situatie van onzekerheid.

In dit artikel willen wij aantonen dat er in de praktijk tal van situaties zijn waar te nemen waarin juist zekerheid is ten aanzien van de verrekening van latente belastingvorderingen, met als gevolg dat deze latente belastingvor-

ringen volledig in de balans dienen te worden opgenomen.

In paragraaf 2 laten we deze ‘zekere’ situaties de revue passeren. In paragraaf 3 gaan we na in hoeverre de RJ en de IASB voorzien in waarderingsvoorschriften inzake zekere latente belastingvorderingen, waarna we in paragraaf 4 de desbetreffende bepalingen zullen beoordelen. Op grond van deze beoordeling doen we in paragraaf 5 aanbevelingen om de geldende RJ- en IASB-voorschriften aan te passen. We besluiten dit artikel (paragraaf 6) met onze belangrijkste conclusies.

Tot slot van deze inleiding maken we de volgende opmerking:

Latente belastingvorderingen kunnen twee verschillende ontstaansgronden hebben, zij kunnen voortvloeien uit tijdelijke verschillen tussen de bedrijfseconomische en de fiscale winst en het kan gaan om beschikbare voorwaartse verliescompensatie. Voor zover relevant, geven we de verschillende ontstaansgronden in de tekst aan door toevoeging tussen haakjes achter latente belastingvordering van twv (= tijdelijke winstverschillen) c.q. vvc (= voorwaartse verliescompensatie).¹

Verder merken we op dat, als we in dit artikel spreken van fiscale winst, we daarmee de belastbare winst bedoelen: de winst waarover belasting verschuldigd is.

2 Zekere verrekening latente belastingvorderingen

In bijlage 1 beschrijven we aan de hand van casusposities de te onderkennen situaties waarin – via achterwaartse (casus 1), horizontale (casus 2) en voorwaartse (casus 3) verliescompensatie – latente belastingvorderingen met zekerheid zullen worden verrekend. We hebben bewust gekozen voor cijfermatig geschetste casusposities, aangezien dat ons inziens voor deze technisch ingewikkelde materie de meest overzichtelijke wijze van behandeling lijkt. Aangezien de geschetste casusposities louter ter illustratie dienen, hebben we deze in een bijlage opgenomen. Aan de hand van uit de casusposities getrokken (tussen)conclusies bouwen we een schematische weergave op van alle situaties waarin aanwezige latente belastingvorderingen met zekerheid kunnen worden verrekend; deze schematische weergave is in paragraaf 2.1 opgenomen in de vorm van tabel 1 en dient ter onderbouwing van de in paragraaf 5 opgenomen aanbevelingen. In paragraaf 2.2 gaan we in op de waardering van zekere latente belastingvorderingen.

2.1 Samenvattend overzicht

Uit de in bijlage 1 behandelde casusposities blijkt dat latente belastingverplichtingen en latente belastingvorderingen uit hoofde van tijdelijke verschillen tussen de bedrijfseconomische winst en de fiscale winst een ‘kasstroom-effect’ weerspiegelen. De belasting over behaalde winsten wordt immers in een later c.q. eerder boekjaar financieel afgewikkeld dan in het boekjaar waaraan zij (bedrijfseconomisch) wordt toegerekend. Bepaalde latente belasting-

verplichtingen hebben geen ‘kasstroomeffect’; dit betreft latente belastingverplichtingen die de toekomstige belastingverplichtingen weergeven over toekomstige fiscaal niet-aftrekbare kosten die bedrijfseconomisch wel ten laste van het resultaat worden gebracht, zoals de latente belastingverplichtingen uit hoofde van herwaardering van een pand van een industriële onderneming. In de paragrafen 3 en 4 gaan we nader in op deze laatste categorie latente belastingverplichtingen.

In tabel 1 geven we – op grond van de uitkomsten van de behandelde casusposities in bijlage 1 – in een samenvattend overzicht de situaties weer, waarin aanwezige latente belastingvorderingen met zekerheid kunnen worden verrekend.

2.2 Waardering zekere latente belastingvorderingen

In de behandelde casussen speelde, bij de vraag in hoeverre aanwezige latente belastingvorderingen met zekerheid kunnen worden verrekend, de aanwezigheid van latente belastingverplichtingen een belangrijke rol. Indien er immers in het boekjaar van afwikkeling van de latente belastingvordering fiscaal verlies wordt geleden, waardoor de latente belastingvordering in dat boekjaar (geheel of gedeeltelijk) niet kan worden verrekend, hoeft over de daar tegenoverstaande latente belastingverplichtingen ook niet meer te worden afgerekend. Ook Blokdijk (1985, pp. 5-13), Kampschöer (1992, pp. 46-58) en Smittenberg et al. (2011, pp. 402-403) geven voorbeelden van situaties waarin latente belastingvorderingen met zekerheid worden verrekend; zij geven echter geen totaalplaatje; tabel 1 pretendeert dat wel te geven. Deze auteurs pleiten ervoor de zekere latente belastingvorderingen volledig in de balans op te nemen. Deze opvatting komt ook tot uiting in het onderzoek van Miller en Skinner (1998, p. 216) naar de indicatoren die bepalend zijn voor de verrekening van latente belastingvorderingen. Wij steunen de opvatting van genoemde auteurs. Het niet volledig in de balans tot waardering doen komen van zekere latente belastingvorderingen betekent het aanhouden van zogenaamde ‘stille’ reserves; bovendien worden dan (belasting)baten toegerekend aan boekjaren waarin zij niet thuishoren.

Overigens is de waardering van zekere latente belastingvorderingen geen punt van discussie: ook de RJ en de IASB schrijven (zie paragraaf 3) in deze situaties volledige opname voor.

3 Specifieke RJ- en IASB-voorschriften

De vraag die we in deze paragraaf aan de orde stellen, is in hoeverre de voorschriften van de RJ en de IASB voorzien in de herkenning van zekere latente belastingvorderingen.

Zowel de RJ (RL 272.309, aanbeveling) als de IASB (IAS 12.28) stellen dat het waarschijnlijk is dat er fiscale winst beschikbaar zal zijn om de verrekenbare tijdelijke verschillen te compenseren indien er voldoende belastbare

Tabel 1 Situaties waarin aanwezige latente belastingvorderingen met zekerheid kunnen worden verrekend

Post	Waar tegenover staat	Wijze van verrekening
Latente belastingvorderingen (uit hoofde van tijdelijke winstverschillen)	Betaalde belasting die, gemeten vanuit de looptijd van de latente belastingvordering, valt binnen de achterwaartse verliescompensatietermijn	Toekomstige belastingreductie via achterwaartse verliescompensatie
	Latente belastingverplichtingen (*) met dezelfde looptijd	Niet tot betaling komen van latente belastingverplichtingen via horizontale verliescompensatie
	Latente belastingverplichtingen (*) met afwijkende looptijd waarvan de afwikkeling plaatsvindt binnen de geldende verliescompensatietermijn	Toekomstige belastingreductie of niet tot betaling komen van latente belastingverplichtingen via achterwaartse of voorwaartse verliescompensatie
Latente belastingvorderingen (uit hoofde van voorwaartse verliescompensatie)	Latente belastingverplichtingen (*) waarvan de afwikkeling plaatsvindt binnen de geldende voorwaartse verliescompensatietermijn	Toekomstige belastingreductie of niet tot betaling komen van latente belastingverplichtingen via voorwaartse verliescompensatie

(*) die een 'kasstroomeffect' weerspiegelen

tijdelijke verschillen zijn die dezelfde fiscale autoriteit en dezelfde fiscale eenheid betreffen, en deze:

- aflopen in dezelfde periode als de verwachte afloop van het verrekenbare tijdelijke verschil; of
- aflopen in boekjaren waarin een resulterend fiscaal verlies door carry forward of carry back kan worden verrekend.

De RJ en de IASB geven vervolgens aan dat de latente belastingvordering (twv) in deze situaties wordt opgenomen in de verslagperiode waarin het verrekenbare tijdelijke verschil ontstaat.

In aanvulling op RL 272.309 schrijft de RJ in RL 272.310 in de vorm van een stellige uitspraak voor dat bij de beoordeling of er voldoende belastbare tijdelijke verschillen zijn om latente belastingvorderingen te kunnen verrekenen, belastbare tijdelijke verschillen uit hoofde van herwaardering buiten beschouwing dienen te worden gelaten.

Deze aanvullende RJ-bepaling heeft te maken met het feit dat latente belastingverplichtingen en latente belastingvorderingen uit hoofde van tijdelijke verschillen tussen de bedrijfseconomische winst en de fiscale winst een 'kasstroomeffect' weerspiegelen. De belasting over behaalde winsten wordt in een later c.q. eerder boekjaar financieel afgewikkeld dan in het boekjaar waaraan zij (bedrijfseconomisch) wordt toegerekend.

Bij latente belastingverplichtingen uit hoofde van herwaardering van bijvoorbeeld een pand van een industriële

onderneming is dit niet het geval. Omdat waardering en winstbepaling op basis van actuele waarde (IASB: fair value) fiscaal niet is toegestaan, weerspiegelt de in de balans opgenomen latente belastingverplichting uit hoofde van herwaardering van het genoemde pand geen 'kasstroomeffect'. Er is geen sprake van een verschuiving van fiscale toerekening van baten of lasten aan een ander boekjaar dan waarin deze bedrijfseconomisch zijn verantwoord. De opname in de balans van deze latente belastingverplichting dient alleen een juiste vermogenspresentatie. Het achterwege laten ervan zou leiden tot een geflatteerde weergave van het eigen vermogen en een gedeeflatteerde weergave van het vreemd vermogen.

RL 272.309/310 en IAS 12.28 gaan over (zekere) latente belastingvorderingen (twv). Ten aanzien van zekere latente belastingvorderingen (vvc) gelden de genoemde RJ- en IASB-voorschriften eveneens. In RL 272.312 c.q. IAS 12.35 is immers aangegeven dat de criteria voor het opnemen van latente belastingvorderingen uit hoofde van beschikbare voorwaartse verliescompensatie en beschikbare fiscale verrekeningsmogelijkheden dezelfde zijn als voor die uit hoofde van verrekenbare tijdelijke verschillen.

4 Beoordeling specifieke RJ- en IASB-voorschriften

In deze paragraaf beoordelen we de in paragraaf 3 behandelde RJ- en IASB-voorschriften: RL 272.309, aanbeveling / IAS 12.28 (paragraaf 4.1) en RL272.310, stellige uitspraak (paragraaf 4.2).

4.1 RL 272.309, aanbeveling / IAS 12.28

Opvallend is dat RL 272.309 geen stellige uitspraak, maar een aanbeveling is. In deze richtlijn, respectievelijk IAS 12.28, geven de RJ en de IASB aan dat het waarschijnlijk is dat er fiscale winst beschikbaar zal zijn om de verrekenbare tijdelijke verschillen te compenseren indien er voldoende belastbare tijdelijke verschillen zijn die in dezelfde periode aflopen als de verwachte afloop van het verrekenbare tijdelijke verschil.

In bijlage 1 hebben we aan de hand van casus 2 aangetoond dat er geen sprake hoeft te zijn van fiscale winst in het boekjaar van afloop van het verrekenbare tijdelijke verschil, maar is verrekening (onafhankelijk van het fiscale resultaat in dat boekjaar) vanwege horizontale verliescompensatie zeker. Dit zou ons inziens moeten worden geëxpliciteerd in de voorschriften van de RJ en de IASB. De fiscale winst die wordt weerspiegeld door de latente belastingverplichting wordt automatisch 'weggestreept' tegen het fiscaal verlies dat zich herbergt in de latente belastingvordering (twv).

4.2 RL 272.310, stellige uitspraak

Om te kunnen beoordelen of aanwezige latente belastingverplichtingen de status hebben dat zij latente belastingvorderingen met zekerheid kunnen verrekenen, dient

vastgesteld te worden of de desbetreffende latente belastingverplichtingen een 'kastroomeffect' weerspiegelen. In dit kader is het van belang latente belastingverplichtingen onder te verdelen in twee categorieën:

1. Latente belastingverplichtingen die de toekomstige belastingverplichtingen weergeven over toekomstige fiscale baten die bedrijfseconomisch al in de winst-en-verliesrekening zijn verantwoord (bijvoorbeeld de boekwinst op de verkoop van een bedrijfsmiddel, die fiscaal wordt opgenomen in een herinvesteringsreserve) of rechtstreeks in het eigen vermogen zijn verwerkt (zoals het cumulatief effect van een stelselwijziging, terwijl fiscaal de grondslagen van waardering en winstbepaling ongewijzigd blijven).

Deze latente belastingverplichtingen weerspiegelen een 'kastroomeffect', waarmee zij de status hebben latente belastingvorderingen te kunnen verrekenen. In geval er sprake is van gelijke looptijden verrekenen deze latente belastingverplichtingen latente belastingvorderingen (twv) met zekerheid.

2. Latente belastingverplichtingen die de toekomstige belastingverplichtingen weergeven over toekomstige fiscaal niet-afrekbare kosten die bedrijfseconomisch wel ten laste van het resultaat worden gebracht. Voorbeelden zijn de herwaardering van materiële (vaste) activa (zoals het genoemde pand in paragraaf 3) en het agio in geval van een converteerbare obligatielening.

Deze latente belastingverplichtingen weerspiegelen geen 'kastroomeffect' en hebben derhalve niet de status latente belastingvorderingen te kunnen verrekenen, ook al hebben ze (in geval van latente belastingvorderingen (twv)) gelijke looptijden.

In de voorschriften van de RJ komt dit cruciale onderscheid van het al dan niet weerspiegelen van een 'kastroomeffect' nauwelijks tot uiting. De enige passage die er (impliciet) over te vinden is, betreft het in RL 272.310 (stellige uitspraak) neergelegde voorschrift dat bij de beoordeling of er voldoende latente belastingverplichtingen zijn om latente belastingvorderingen te kunnen verrekenen, latente belastingverplichtingen uit hoofde van herwaardering buiten beschouwing dienen te worden gelaten. Inhoudelijk is dit voorschrift enerzijds te eng en anderzijds te ruim. Te eng omdat het niet alleen om herwaardering gaat, maar om alle toekomstige fiscaal niet-afrekbare kosten. Te ruim omdat latente belastingverplichtingen uit hoofde van herwaardering die toekomstige fiscale baten weergeven, latente belastingvorderingen wél kunnen verrekenen. Dit is bijvoorbeeld het geval indien tijdelijke belleggingen worden gewaardeerd tegen actuele waarde en de waardestijgingen op grond van artikel 2:384 lid 7 BW en artikel 2:390 lid 1 BW ten gunste van een herwaarderingsreserve worden gebracht.

In IAS 12 wordt op het aangegeven onderscheid in categorieën latente belastingverplichtingen – ons inziens ten onrechte – in het geheel niet ingegaan.

In dit kader vinden wij het verheugend dat in de in december 2011 verschenen discussiepaper *Improving the Financial Reporting of Income Tax* van de European Financial Reporting Advisory Group (EFRAG) wordt aanbevolen in de jaarrekening informatie over kasstromen op te nemen. In de paper (p. 13) komt naar voren dat gebruikers van de jaarrekening informatie willen hebben over de cash flow en van daaruit over de 'timing of reversing significant deferred tax assets and liabilities'.

5 Aanbevelingen

Wat RL 272.309 (aanbeveling) en IAS 12.28 (en daarmee tevens RL 272.312 en IAS 12.35) betreft, pleiten wij ervoor om de voorschriften van de RJ en de IASB aan te scherpen door niet te spreken van waarschijnlijkheid, maar van een zekere verrekening. Tevens stellen wij (wat de RL betreft) voor de huidige status van een aanbeveling te vervangen door een stellige uitspraak latente belastingvorderingen in de desbetreffende situatie volledig in de balans op te nemen. Hierbij kan gebruik worden gemaakt van tabel 1. De in tabel 1 opgenomen latente belastingvorderingen leiden er immers toe dat de daar tegenoverstaande latente belastingverplichtingen (ook bij het behalen van fiscale winst) niet tot betaling zullen komen. De latente belastingvordering leidt er derhalve toe dat de latente belastingverplichting op nihil dient te worden gewaardeerd. Wij pleiten er dan ook voor dat de RJ en de IASB de in tabel 1 weergegeven situaties, waarin latente belastingvorderingen met zekerheid worden verrekend, expliciteert in hun voorschriften. Ons inziens leidt dit tot een betere herkenbaarheid van zekere latente belastingvorderingen dan onder de huidige RJ- en IASB-voorschriften.

Wat RL 272.310 (stellige uitspraak) betreft, pleiten wij ervoor de passage 'uit hoofde van herwaardering' te vervangen door de passage 'uit hoofde van toekomstige fiscaal niet-afrekbare kosten'. De dan ontstane richtlijn zou ons inziens eveneens in IAS 12 moeten worden opgenomen; in de huidige voorschriften van de IASB wordt immers met geen woord gerept over het feit dat latente belastingverplichtingen die betrekking hebben op toekomstige fiscaal niet-afrekbare kosten geen kastroomeffect hebben, met als gevolg dat alle latente belastingverplichtingen op één hoop worden gegooid.

Op grond van het voorgaande stellen wij voor de tekst van de huidige RL 272.309 c.q. IAS 12.28 en die van RL 272.310 te vervangen door de volgende tekst:

RL 272.309, stellige uitspraak c.q. IAS 12.28

Verrekenbare tijdelijke verschillen worden met zekerheid verrekend indien er voldoende belastbare tijdelijke verschillen zijn die dezelfde fiscale autoriteit en dezelfde fiscale eenheid betreffen, en deze:

- a. aflopen in dezelfde periode als de verwachte afloop van het verrekenbare tijdelijke verschil; of

b. aflopen in boekjaren waarin een resulterend fiscaal verlies door carry forward of carry back kan worden verrekend.

In dergelijke situaties wordt de latente belastingvordering opgenomen in de verslagperiode waarin het verrekenbare tijdelijke verschil ontstaat.

RL 272.310 (tevens op te nemen in IAS 12)

Bij de beoordeling of er voldoende belastbare tijdelijke verschillen zijn, dienen belastbare tijdelijke verschillen uit hoofde van toekomstige fiscaal niet-aftrekbare kosten (zij weerspiegelen geen 'kasstroomeffect') buiten beschouwing te worden gelaten.

De tekst in RL 272.312 c.q. IAS 12.35 heeft geen aanpassing. Daar is immers terecht aangegeven dat de criteria voor het opnemen van latente belastingen uit hoofde van beschikbare voorwaartse verliescompensatie en beschikbare fiscale verrekeningsmogelijkheden dezelfde zijn als voor die uit hoofde van verrekenbare tijdelijke verschillen.

Als aanvulling op de voorgestelde tekst bepleiten wij de opname in RL 272 en IAS 12 (eventueel in een bijlage) van een beslissingsboom voor de waardering van latente belastingvorderingen. Dit om aan de praktijk handvatten te geven om deze complexe waarderingsproblematiek overzichtelijk in kaart te kunnen brengen. Afgeleid uit tabel 1 zou zo'n beslissingsboom er uit kunnen zien als opgenomen in figuur 1.

Bij figuur 1 merken we nog het volgende op:

In weerwil van de theorie kan de praktijk weerbarstig zijn. Ondernemingen kennen de reversal termijn van tijdelijke winstverschillen vaak niet en kunnen daardoor niet volgens het theoretisch concept handelen. Als bijvoorbeeld niet bekend is wanneer op balansdatum bestaande latente belastingverplichtingen worden afgewikkeld (en dus mogelijk niet binnen de geldende verliescompensatietermijn vervallen), is verrekening van bestaande latente belastingvorderingen onzeker. In figuur 1 komen we dan automatisch uit bij 'overige situaties' en is opname in de balans afhankelijk van waarschijnlijkheid van toekomstige fiscale winst.

Verder stellen wij voor de presentatie in de jaarrekening te verbeteren, door voor te schrijven om in de toelichting een uitsplitsing op te nemen van enerzijds latente belastingverplichtingen met en zonder een kasstroomeffect en van anderzijds zekere en onzekere latente belastingvorderingen.

Tot slot willen we nog een opmerking maken over de RJ-voorschriften RL 272.314 (aanbeveling) en RL 272.406 (stellige uitspraak).

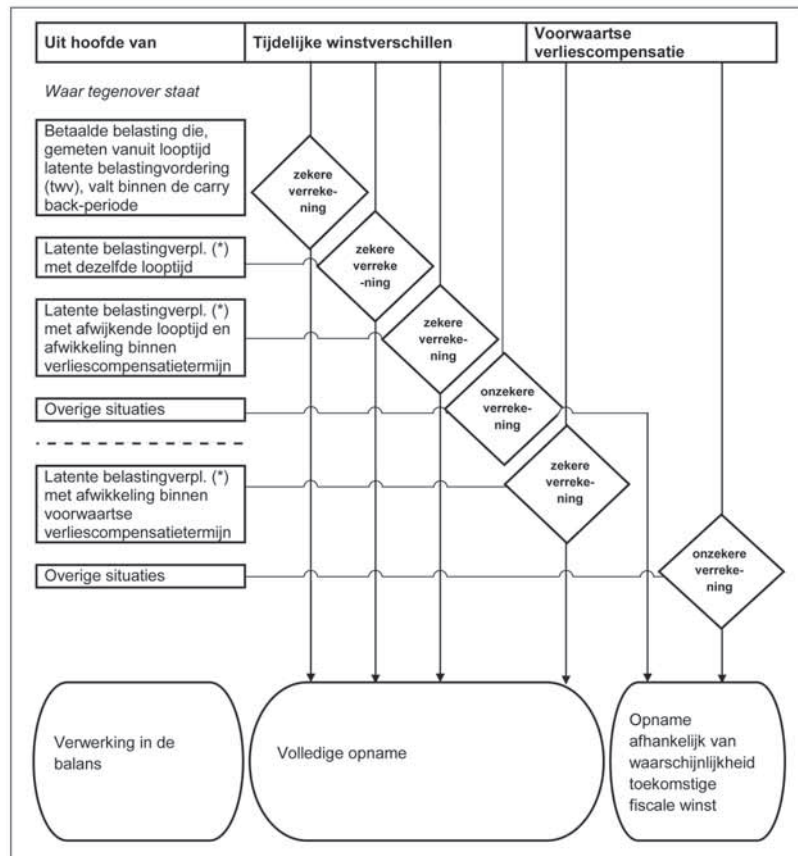
Volgens deze voorschriften dient jaarlijks per balansdatum een toetsing plaats te vinden in hoeverre bestaande

latente belastingvorderingen naar verwachting kunnen worden verrekend.

Enerzijds (RL 272.406, stellige uitspraak) dient de boekwaarde van in de balans opgenomen latente belastingvorderingen neerwaarts te worden bijgesteld, voor zover het niet langer waarschijnlijk is dat voldoende fiscale winst beschikbaar zal zijn voor gehele of gedeeltelijke verrekening. In feite is hierbij sprake van een *impairment*. Een zodanige afwaardering dient (bij toetsing op een volgend rapporteringsmoment) te worden teruggenomen indien en voor zover het waarschijnlijk is dat voldoende fiscale winst beschikbaar zal zijn. Anderzijds (RL 272.314, aanbeveling) dienen de in het voorgaand boekjaar niet in de balans opgenomen latente belastingvorderingen tot waardering te worden gebracht, voor zover het waarschijnlijk is geworden dat toekomstige fiscale winst verrekening mogelijk maakt.

Opvallend in deze is dat RL 272.314 de status van een aanbeveling heeft, terwijl de in RL 272.406 voorgeschreven afwaardering en eventuele latere terugneming daarvan de status heeft van een stellige uitspraak. Wij zien niet in waarom de status van deze twee (materieel gezien gelijke) voorschriften verschillend zou moeten zijn. De gedachte hierachter lijkt die van voorzichtigheid te zijn. Een af-

Figuur 1 Beslissingsboom waardering latente belastingvorderingen

(*) die een 'kasstroomeffect' weerspiegelen

waardering van een actief (verlies) moet en een opwaardering (winst) mag worden doorgevoerd. Wij bevelen de RJ dan ook aan de status van deze twee voorschriften gelijk te trekken, waarbij het onze voorkeur heeft RL 272.314 om te dopen in een stellige uitspraak.

6 Slot

Ten aanzien van de waardering van latente belastingvorderingen gaan de RJ en de IASB in eerste instantie uit van **onzekere** verrekening. Alleen in RL 272.309/310 c.q. IAS 12.28 (en impliciet in RL 272.312 en IAS 12.35) besteden de RJ en de IASB aandacht aan **zekere** verrekening van latente belastingvorderingen (dat wil zeggen dat verrekening onafhankelijk is van het behalen van toekomstige fiscale winst en derhalve op voorhand zeker is); voor die situatie schrijven de RJ en de IASB (terecht) volledige opname in de balans voor. In dit artikel hebben wij aangetoond dat er verschillende situaties te herkennen zijn waarin latente belastingvorderingen met zekerheid worden verrekend; in tabel 1 zijn al deze situaties systematisch en schematisch weergegeven. Wij pleiten ervoor dat deze situaties in RL 272.309/310 en IAS 12.28 (en daarmee impliciet in RL 272.312 en IAS 12.35) worden ingebracht, waardoor de situaties waarin latente belastingvorderingen met zekerheid worden verrekend, een afzonderlijke en daarmee veel duidelijker plaats krijgen binnen RL 272 c.q. IAS 12. Door binnen RL 272 en IAS 12 onderscheid te maken tussen zekere en onzekere latente belastingvorderingen, kunnen de waarderingsvoorschriften dienovereenkomstig worden aangescherpt: de zekere latente belastingvorderingen dienen volledig in de balans te worden opgenomen en de waardering van de onzekere latente belastingvorderingen is afhankelijk van de waarschijnlijkheid van het behalen van toekomstige fiscale winst. Verder hebben we bij RL 272.309/310 c.q. IAS 12.28 (en daarmee impliciet bij RL 272.312 c.q. IAS 12.35) kanttekeningen geplaatst en voorstellen tot verbeteringen gedaan. ■

Dr. P. Epe RA is docent Bedrijfseconomie/Externe Verslaggeving aan Nyenrode Business Universiteit en lector aan de Hogeschool Windesheim te Zwolle.
Prof. dr. H.P.A.J. Langendijk is hoogleraar Externe Verslaggeving aan Nyenrode Business Universiteit en de Universiteit van Amsterdam.

Bijlage 1

Cijfermatig geschetste casusposities van de te onderzoeken situaties waarin latente belastingvorderingen met zekerheid zullen worden verrekend

Casus 1 (achterwaartse verliescompensatie)

In boekjaar t (tevens het eerste boekjaar van de onderneming) betaalt een onderneming een bedrag van € 100.000 aan een reclamebureau voor het opzetten van een reclamecampagne. Bedrijfseconomisch worden deze kosten in boekjaar t geheel ten laste van het resultaat gebracht; de belastinginspecteur stelt echter dat ze fiscaal voor de ene helft als last in boekjaar t en voor de andere helft als last in boekjaar t+1 moeten worden genomen.

Bedrijfseconomisch bedraagt de winst vóór aftrek van belasting over boekjaar t € 400.000 en fiscaal € 450.000. Er zijn geen andere verschillen tussen de bedrijfseconomische winst en de fiscale winst dan die uit hoofde van de genoemde reclamecampagne.

Het winstbelastingtarief is 25%.

Het voorgaande leidt eind boekjaar t voor de onderneming tot een latente belastingvordering van 25% van het fiscaal niet in boekjaar t aftrekbare deel van de reclamekosten: $25\% \times € 50.000 = € 12.500$. Indien deze latente belastingvordering volledig in de bedrijfseconomische balans wordt opgenomen, ziet de journaalpost van de verwerking van de winstbelasting in de bedrijfseconomische jaarrekening over boekjaar t er als volgt uit:

Belastinglast	€ 100.000	(€ 400.000 x 25%)
Latente belastingvordering (tw)	€ 12.500	
Aan Te betalen belasting		€ 112.500 (€ 450.000 x 25%)

De verrekening van de latente belastingvordering is in eerste instantie afhankelijk van het fiscaal resultaat over boekjaar t+1. Indien de onderneming uit onze casus in boekjaar t+1 fiscaal verlies lijdt, wordt de latente belastingvordering dan – afgezien van achterwaartse verliescompensatie – niet (volledig) verrekend.

Casus 1 (vervolg)

In boekjaar t+1 bedraagt de bedrijfseconomische winst vóór aftrek van belasting € 20.000; fiscaal wordt dan € 20.000 – € 50.000 = € 30.000 verlies geleden.

Dit leidt tot de volgende journaalpost van de verwerking van de winstbelasting over boekjaar jaar t+1:

Belastinglast	€ 5.000	(€ 20.000 x 25%)
Vordering uit hoofde van achterwaartse verliescompensatie	€ 7.500	(€ 30.000 x 25%)
Aan Latente belastingvordering (tw)		€ 12.500

Uit deze journaalpost blijkt dat de latente belastingvordering ad € 12.500 in boekjaar t+1 volledig is verrekenend, voor € 5.000 door toerekening van belastinglast aan boekjaar t+1 van over boekjaar t verschuldigde belasting en voor € 7.500 door omzetting van (een deel van) de latente belastingvordering in een vordering op de fiscus wegens achterwaartse verliescompensatie.

De latente belastingvordering wordt in boekjaar t+1 (ondanks het fiscale verlies in boekjaar t+1) volledig verrekenend, dankzij het feit dat over de fiscale winst van boekjaar t meer dan € 7.500 aan belasting is betaald.

Conclusie:

De in boekjaar t ontstane latente belastingvordering (twv) wordt in boekjaar t+1 met zekerheid verrekenend via achterwaartse verliescompensatie.

Casus 2 (horizontale verliescompensatie)

Zie de gegevens van casus 1, aangevuld met de volgende (gewijzigde) gegevens:

- De onderneming bestaat al langer en heeft per 1 januari boekjaar t+1 geen recht op achterwaartse verliescompensatie.
- Per 1 januari boekjaar t heeft de onderneming een latente belastingverplichting ad € 5.000 (€ 20.000 x 25%) uit hoofde van een tijdelijk winstverschil, deze latente belastingverplichting wordt afgewikkeld in boekjaar t+1.
- De bedrijfseconomische winst vóór aftrek van belasting bedraagt in jaar t+1 € 0 (fiscaal wordt er dan een verlies geleden van € 30.000).

Journaalpost verwerking winstbelasting over boekjaar t+1 (de journaalpost over boekjaar t is gelijk aan die in casus 1):

Belastinglast	€ 0	(€ 0 x 25%)
Latente belastingverplichtingen	€ 5.000	
Latente belastingvorderingen (vvc)	€ 7.500	(€ 30.000 x 25%)
Aan Latente belastingvorderingen (twv)	€ 12.500	

De latente belastingvordering ad € 12.500 is in boekjaar t+1 voor € 5.000 verrekenend door het niet tot betaling komen van in boekjaar t+1 afgewikkelde latente belastingverplichtingen en voor € 7.500 omgezet in een recht op de fiscus wegens voorwaartse verliescompensatie. Kampschöer (1992, p. 51) heeft dit laatste aangeduid als 'de transformatie van actieve belastinglatenties in rechten op voorwaartse verliesverrekening'.

Conclusie:

De in boekjaar t ontstane latente belastingvordering (twv) wordt in boekjaar t+1 voor € 5.000 met zekerheid verrekenend door het

niet tot betaling komen van latente belastingverplichtingen via horizontale verliescompensatie.

Casus 3 (voorwaartse verliescompensatie)

Zie de gegevens van casus 2, aangevuld met de volgende (gewijzigde) gegevens:

- Per 1 januari boekjaar t heeft de onderneming – naast de in casus 2 vermelde latente belastingverplichting – nóg een latente belastingverplichting ad € 5.000 (€ 20.000 x 25%) uit hoofde van een tijdelijk winstverschil, deze latente belastingverplichting wordt afgewikkeld in boekjaar t+2.

Scenario 1: De bedrijfseconomische winst vóór aftrek van belasting in boekjaar t+2 bedraagt € 0 (de fiscale winst is dan € 20.000).

Scenario 2: Bedrijfseconomisch is het resultaat vóór aftrek van belasting in boekjaar t+2 € 20.000 negatief (de fiscale winst bedraagt dan € 0).

Scenario 1:

Journaalpost verwerking winstbelasting over boekjaar t+2 (de journaalposten over de boekjaren t en t+1 zijn bij beide scenario's gelijk aan die in casus 2):

De in boekjaar t+1 in latente belastingvorderingen (vvc) omgezette latente belastingvordering (twv) ad € 7.500 is in boekjaar t+2 voor € 5.000 in de vorm van een belastingreductie verrekenend.

Belastinglast	€ 0	(€ 0 x 25%)
Latente belastingverplichtingen	€ 5.000	
Aan Latente belastingvorderingen (vvc)	€ 5.000	(€ 20.000 x 25%)

Scenario 2:

Journaalpost verwerking winstbelasting over boekjaar t+2:

Belastinglast	€ 0	(€ 0 x 25%)
Latente belastingverplichtingen	€ 5.000	
Aan Latente belastingvorderingen (vvc)	€ 5.000	(€ 20.000 x 25%)

De in boekjaar t+1 in latente belastingvorderingen (vvc) omgezette latente belastingvordering (twv) ad € 7.500 is nu in boekjaar t+2 voor € 5.000 verrekenend door het niet tot betaling komen van latente belastingverplichtingen via voorwaartse verliescompensatie.

De aanwezige latente belastingvordering (vvc) leidt er feitelijk toe dat de latente belastingverplichting op nihil dient te worden gewaardeerd.

Conclusie:

De in boekjaar t ontstane latente belastingvordering (twv) wordt in boekjaar $t+2$ voor € 5.000 met zekerheid verrekend, hetzij (bij voldoende fiscale winst) door minder verschuldigde belasting, hetzij (bij onvoldoende fiscale winst) door het niet tot betaling komen van latente belastingverplichtingen via voorwaartse verliescompensatie.

Noten

■ In het (recente) verleden hebben wij de in Nederland in de praktijk gebruikelijke benaming van de balansposten Voorziening voor latente belastingverplichtingen en Latente belastingvorderingen ter discussie gesteld (Epe en Langendijk, 2004 en Epe, 2010, pp. 49-56). Aan de hand van casusposities hebben we aangetoond dat wat de post

'Voorziening voor latente belastingverplichtingen' betreft, de naamgeving *uitgestelde belastingen* de lading beter dekt. Wat de post 'Latente belastingvorderingen' betreft, hebben we voorgesteld gebruik te maken van de term *vervroegde belastingen* (in geval van tijdelijke verschillen tussen het bedrijfseconomisch en het fiscaal resultaat) of van rechten

op voorwaartse verliescompensatie (als het gaat om beschikbare *voorwaartse verliescompensatie*). Om de leesbaarheid van dit artikel en de praktische toepasbaarheid te bevorderen, sluiten we echter aan bij de door de RJ gehanteerde terminologie van latente belastingverplichtingen en latente belastingvorderingen.

Literatuur

- Blokdijk, J.H. (1985), Actieve belastinglatenties en het voorzichtigheidsbeginsel, *Maandblad voor Accountancy en Bedrijfseconomie*, vol. 59, no. 1, januari, pp. 5-21.
- *Burgerlijk Wetboek, Boek 2, Titel 9.*
- Epe, P. (2010), *Winstbelasting in de bedrijfseconomische jaarrekening*, Dissertatie Nyenrode Business Universiteit: Breukelen.
- Epe, P. en H.P.A.J. Langendijk (2004), Naamgeving latente belastingverplichtingen en latente belastingvorderingen ter discussie, *Accounting*, vol. 108, no. 4 (april), pp. 17-23.
- European Financial Reporting Advisory Group and Accounting Standards Board (2011), *Improving the Financial Reporting of Income Tax*, Brussel; zie: www.efrag.org.
- International Accounting Standards Board (2011), *International Financial Reporting Standards (IFRSs) including International Accounting Standards (IASs) and Interpretations as at 1 januari 2011*, IASB: Londen.
- Kampschöer, G.W.J.M. (1992), *Kwantitatieve aspecten van fiscale verliesverrekening en de consequenties voor de verwerking in de vennootschappelijke jaarrekening*, Dissertatie Rijksuniversiteit Leiden, Leiden.
- Miller, S.M. en D.J. Skinner (1998), Determinants of the valuation allowance for deferred tax assets under SFAS No. 109, *The Accounting Review*, vol. 73, no. 2, pp. 213-233.
- Raad voor de Jaarverslaggeving (2011), *Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving voor grote en middelgrote rechtspersonen, jaareditie 2011*, Kluwer: Deventer.
- Smittenberg, R.A.H. en D. Manschot (2011), *Handboek Externe Verslaggeving 2011*, Kluwer: Deventer.